

Управління культури Полтавської
обласної державної адміністрації
Полтавська обласна бібліотека для
юнацтва імені Олесь Гончара

"Тут юнь прекрасна і свята
встелила землю в мить єдину..."

Сценарій історично-поетичного вечора-реквієма
до 100-ї річниці з дня пам'яті героїв Крут

Полтава – 2017

УДК – 94(477)"1917/1920":379.8
ББК – 74.200.58

Автор-укладач: Наталія Іванівна Фенько

"Тут юнь прекрасна і свята встелила землю в мить єдину..." : сценарій історично-поетичного вечора-реквієма до 100-ї річниці з дня пам'яті героїв Крут / автор-укладач Н. І. Фенько ; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесь Гончара. – Полтава, 2018. – 16 с.

Сценарій історично-поетичного вечора-реквієма, приурочений дню пам'яті юних героїв, що загинули в нерівному бою з більшовиками під залізничною станцією Крути і стали символом патріотизму й жертвності в боротьбі за незалежну Україну.

Адресується бібліотечним фахівцям, вчителям-філологам та історикам.

І згадую чомусь я мимоволі
Великих лицарів своїх;
Лежать вони покинутими в полі
І без хрестів могили їх.

О. Олесь

"Хто не знає свого минулого, не вартий майбутнього", – цей вислів Максима Тадейовича Рильського нині актуальний, як ніколи. І це дійсно так, бо як дерево тримається на землі своїм корінням, так людина тримається на землі своїм минулим.

У пам'яті народів зберігається історія про 300 героїв, що загинули, захищаючи свою землю від загарбників. У давніх греків – це 300 спартанців при Фермопілах, у грузинів – 300 арагвійців на підступах до Тбілісі, а в українців – 300 козаків під Берестечком і 300 юнаків під Крутами.

На згарищах нашої історії, де що не сторінка – то купа попелу або добіла випалена пляма, поволі, як на стертому пергаменті, починають проступати рядки, якими могли б пишатися найбільші народи Європи.

Такими славними рядками в книгу української історії вписано героїчний подвиг юнаків, що полягли за незалежність молодої Української Держави на станції Крути 29 січня 1918 року.

Крути – це великий перелом на межі двох століть. Ми вчитуємось в цю сторінку історії. Читаємо і не розуміємо: чому так сталося? Чому ніхто не помітив у той радісний час визволення України?

Привернути увагу користувачів юнацького віку до історичних подій під Крутами допоможе **книжкова виставка-експозиція "Крути: символ патріотизму й жертвності українського народу"**.

Епіграфом можуть бути наступні віршовані рядки:

*"Нема любові понад ту,
Що окропила кров'ю Крути
І ту гарячу кров святу
Повік Вкраїні не забути".*

Назви розділів можуть бути такими:

1. Бій під Крутами: стійкість духу та сила волі.
2. Крути: мовою очевидців та причетних.
3. 29 січня – день слави та печалі.
4. Рядки, народжені душею.

Розкриттю і популяризації книжкових фондів сприятимуть **перегляди літератури за назвами: "На Аскольдовій могилі український цвіт...", "Понад Крутами вічність у сурми сурмить...", "Ми не схилили сонячне знамено", "Їх перший бій – останній бій", "Юнацтво, сповнене надії", "Крути: серце зі сталі і дух із граніту", "Крути: дотик болю"**.

Для вивчення та популяризації цієї важливої історичної події пропонуємо Вашій увазі **сценарій історично-поетичного вечора до 100-ї річниці з дня пам'яті героїв Крут "Тут юнь прекрасна і свята встелила землю в мить єдину..."**

Мета: розширити знання про трагічні події січня 1918 року під Крутами; вшанувати героїчний подвиг захисників незалежності нашої України; формувати та виховувати почуття патріотизму, любові до свого народу, повагу до історичних пам'яток; мотивувати юнаків до захисту Вітчизни на прикладі подвигу однолітків та інтересу до літератури про бій під Крутами.

Обладнання: зал прикрашений квітами і рушниками, позаду сцени праворуч – Герб УНР, поряд Державний Прапор України із жалобною стрічкою, на екрані напис: "Вічна пам'ять юним захисникам Української держави, що полягли під Крутами", тематичний перегляд літератури, фотоматеріали, документи, аудіозаписи пісень.

Захід супроводжується слайд-презентацією.

У заході беруть участь двоє ведучих та двоє читців.

1-й ведучий. У рік до Різдва Христового страшна сила сунула на благодатну Елладу – перський цар Ксеркс спрямував на неї свій завойовницький погляд. Шлях 150 тисяч загарбників пролягав через вузький прохід Фермопільської ущелини. На перешкоду персам туди було відправлено сім тисяч грецьких воїнів на чолі зі спартанським царем Леонідом. 7 тисяч проти 150 тисяч! Здавалось, що перські війська відразу переможуть невеликий загін спартанського царя. Але чотири дні кращі сили персів не могли подолати греків. Був момент, коли перські воїни відмовились йти у чергову атаку. Тоді Ксеркс наказав гнати їх батогами. І невідомо, чим закінчилася ця битва, якби не знайшовся зрадник із числа фессалійців. Він показав персам гірську стежку, що вела в обхід ущелини. Коли про це стало відомо, Леонід наказав грекам відходити для з'єднання з основними силами. Сам цар і 300 спартанців залишилися на полі бою. Усі вони загинули в нерівному бою. Пізніше на місці битви було поставлено пам'ятник із написом: "О, перехожий! Скажи там, у Спарті, її громадянам: тут ми всі лежимо, вірні законам батьків і своїй Батьківщині".

2-й ведучий. У рік 1917 від Різдва Христового в лютому впала "тюрма народів" – Російська імперія. Пригнічені народи, серед яких український був найчисельнішим, стали брати свою долю до власних рук.

1-й читець. Над Києвом – золотий гомін,
І голуби, і сонце!
Внизу – Дніпро торкає струни...
Дзвенить, дзвенить, дзвенить
І б'ється на шматки.
Чи то не золоті джерела
Скресають над землею?
Леліє, віє, ласкавіє,
Тремтить, неначе сон...
Чи то не самоцвіти ростуть
З глибини гір?
– Виростемо! – сказали тополі.
– Розіллємось! – сказав Дніпро...

Вітай же нас ти сонцем, голубами.
Я – дужий народ! – з сонцем, голубами.
Вітай же нас рідними піснями!
Я – молодий!

1-й ведучий. У березні 1917 року в Україні розгорнулася національно-демократична революція. Державотворчий процес очолила Центральна Рада. Мільйони жителів України відчули пробудження національної свідомості, придушеної століттями підневільного буття під чоботом то одного, то іншого пана, чотири універсали ознаменували собою етапи складного і суперечливого шляху України до державної незалежності.

2-й ведучий. Першим універсалом було проголошено автономію України. Другий був вимушеним відступом на шляху державотворення. Третім було проголошено Українську народну Республіку – автономну частину Росії.

I, врешті-решт, Центральна рада зважується на довгоочікуваний у народі крок – проголошує 22 січня 1918 року IV універсал, текст якого зачитує Михайло Грушевський на засіданні Малої Ради в ніч з 24 на 25 січня: "Однині Українська народна республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, Вільною, Суверенною державою Українського народу..." Далі вищезазначений документ закликав боронити край від "так званих большевиків та інших напасників", але хто мав займатись цією святою справою, коли нижче в поважному документі вказувалося "розпустити армію зовсім". Володимир Винниченко згодом напише:

2-й читець. "Уся свідома і напівсвідома Україна за тих днів стала на коліна й молитовно, в захваті визволення, в запалі смілості, в високій, піднесеній готовності до боротьби, до творчості заспівала "Ще не вмерла України ні слава, ні воля".

1-й ведучий. Неоголошена війна Радянської Росії розпочалася, а з проголошенням незалежності Української Народної Республіки країна опинилась у фактичному стані війни. "Маніфестом до українського народу" Володимир Ленін дав зрозуміти, що Радянська Росія не змириться з існуванням незалежної України, – тому більшовики передбачали поширення революції і на терени України. 12 грудня 1917 року Всеукраїнський з'їзд Рад у Харкові проголосив Україну радянською республікою і вже в другій половині грудня надходила військова й інша допомога більшовицьким силам в Україні. Під командуванням Антонова-Овсієнка 20-ти тисячний більшовицький загін прямував на схід України. Незважаючи на те, що загін названо Східним фронтом, він становив понад шість тисяч осіб, переважно московських і петроградських червоногвардійців та матросів Балтійського флоту. Наприкінці грудня 1917 року радянську владу вже було встановлено в Харківській, Катеринославській та Полтавській губерніях. На черзі був Київ.

2-й ведучий. Загальне командування операцією захоплення столиці здійснював Михайло Муравйов; більшовицьке угруповання під його особистим керівництвом мало кулемети і артилерію. Наступ на місто більшовицькі війська вели двома групами: одна залізницею Харків-Полтава-Київ, друга за напрямом Курськ-Бахмач-Київ. Тим часом майже із 300 тисяч війська, яке було прихильним до

УНР, з літа 1917 до січня 1918 кількість військ, вірних молодій республіці, зменшилася до близько 15 тисяч чоловік по всій країні. Історики звертають увагу на здеморалізований стан українських військ, на їх стомленість війною, а передусім на відмінну систему революційних агітаторів у складі більшовицьких військ, що схилили на свій бік цілі загони армії УНР. За таких умов єдиною надією і опорою Центральної Ради залишилась патріотично налаштована студентська молодь Києва, яку й залучено було до захисту столиці України. Найкраще цю ситуацію описано в книзі Володимира Винниченка "Відродження нації":

1-й читець. "Це була війна впливом... Наш вплив був менший. Він був уже остільки малий, що ми з великими труднощами могли скласти якісь невеличкі більш-менш дисципліновані частини й висилати їх проти більшовиків. Щоправда, вони теж не мали великих дисциплінованих частин, але їх перевага була в тому, що всі наші широкі маси солдатства не ставили їм ніякого опору або навіть переходили на інший бік, що майже все робітництво кожного міста ставало за ними. Що в селах сільська біднота явно була більшовицька, словом, величезна більшість самого українського населення була проти нас. Єдиною активною мілітарною нашою силою була наша інтелегентна молодь і частина національно-свідомого робітництва, яке гаряче стояло за українську державність, розуміючи за нами ту державність так само, як і ми її розуміли".

2-й читець. (урочисто, під звуки гімну України). "Український народе! Твоєю силою, волею, словом утворилась на українській землі вільна Українська Народна Республіка! Здійснилась давня мрія твоїх батьків, борців за волю і право робочого люду. А щоб ні російський, ні якийсь інший уряд не ставив Україні перешкод до жаданого миру, для того, щоб повести свій край до злагоди, творчої праці й волі, ми, Українська Центральна Рада, оповіщаємо всіх громадян: віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу!"

1-й ведучий. Так гриміли понад банями київських храмів і дніпровськими кручами слова IV універсалу – універсалу, що проголошував повну незалежність України!

А разом з тим звучав і заклик до боротьби з більшовицькими військами:

1-й читець. "Настав грізний час для нашої Батьківщини. Як чорна гайворонь обсіла нашу Україну російсько-більшовицька грабіжницька орда, котра майже щодня робила у нас нові захвати, і Україна, одрізана звідусіль, може врешті опинитись в дуже скрутному становищі. В цей час українська фракція центру Університету св. Володимира кличе студентів-українців усіх вищих шкіл негайно прийти на підмогу своєму краю й народові, одностайно ставши під прапор борців за волю України проти напасників, які хочуть придушити все, що здобуто нами довгою, тяжкою героїчною працею. Треба за будь-яку ціну спинити той похід, який може призвести Україну до страшної руїни і довговічного занепаду. Хай кожен студент-українець пам'ятає, що в цей час злочинно бути байдужим... Сміливо ж, дорогі товариші, довбаймо нашу скелю та йдімо віддати, може, останню послугу тій

великій будові, яку ми ж самі будували – Українській державі! Записуйтеся до куреня січових стрільців, який формується із студентів народного університету, звідки, мабуть, ми будемо розподілені серед декотрих українських військових частин для піднесення культурно-національної свідомості та відваги..."

2-й ведучий. Для охорони кордонів України з півночі на станції Бахмач із середини грудня 1917 року перебував український гарнізон у складі чотирьох сотень (старших курсів) 1-ї Київської юнацької (юнкерської школи). Прийшло повідомлення від цього загону, що негайно потрібна допомога проти наступу більшовиків, а вже 27 січня прибуло підкріплення: перша сотня новоствореного студентського куреня. Переважна більшість студентів були без жодної військової підготовки, дві швидко сформовані сотні мали недостатньо боєприпасів і були погано озброєні: мали лише 16 кулеметів і саморобний бронепоезд у вигляді артилерійської гармати на залізничній платформі. А на додаток, уже під час самого бою приєдналося ще й 80 добровольців із підрозділів місцевого вільного козацтва.

1-й ведучий. Не наважуючись зустріти ворога в Бахмачі, де перебувало близько двох тисяч по-більшовицьки налаштованих робітників, командував загону Аверкій Гончаренко наказав відступити до залізничної станції Крути і зайняти оборону. Він мав у своєму розпорядженні чотири сотні бійців, переважно студентів. Студентський курінь було розподілено на чотири чоти (взводи) по 28-30 чоловік. Три з них зайняли позиції в окопах, четверта, що складалася з наймолодших і тих, хто не вмів стріляти, перебувала у резерві.

2-й ведучий. Наступного ранку, близько 9-ї години, розпочався наступ. Загін матросів Ремньова потрапив під обстріл захисників Крут. З тилу їх підтримували ще й бронепоезд і гармата, які здійснювали виїзди в тил наступу ворогові та вели обстріл. На залізничній платформі також була гармата сотника Лещенка, якою також стримували наступ більшовиків. Втрачаючи вбитих і поранених, більшовики вперто просувалися вперед. Їхня гарматна батарея, що до часу стріляла не досить вдало, зосередила вогонь на українських позиціях, бій тривав більше 5 годин, українці відбили кілька атак, під час яких зазнали значних втрат. Приблизно у цей час на допомогу Ремньову почали надходити інші загоны Муравйова (зокрема 1-й загін), а з боку Чернігівської колії підійшов ворожий бронепоезд і почав обстріл із тилу.

2-й читець. Ще юнаки, ще майже діти,
А навкруги і смерть, і кров.
"На порох стерти, перебити!" –
Іде на Київ Муравйов.
Полків його не зупинити,
Та рано тішаться кати:
Коли стають до зброї діти,
Народ цей – не перемогти!

1-й читець. Понад Крутами хвища і шал бойовища не впору,

Січень снігом і кулями в очі юначі січе.
...Сім печатей над Крутами.
Сімдесят літ наговору.
Довгі версти брехні вбогодухих нікчем.
Понад Крутами стогін українських Сивіл посивілих,
Хруст юначих кісток під орди чобітьми...
Кажуть, десь за морями уславлені є Фермопіли,
Що відважні спартанці закрили своїми грудьми.
О славетні мужі! Гордоликі Еллади герої!
Крізь запону віків нашу мужність звеличує світ.
Тільки ж вої були ви, щомиті до бою готові!
Тільки з вами – як стяг і надія –
Був доблесний цар Леонід!

2-й читець. А в отих? Що у них?

Тільки губи, припухли дитинно,
Та гвинтівки й набої – уперше в невмілих руках.
Ні царя, ні вождя...
Та єдине було – Україна!
Та єдине було: честь і совість в юначих серцях!
Зорять Крути юначими в душу очима,
Із непам'яті знову встають, як знамена, борців імена.
На історії нашої згарищах – цвіт неспалимий,
На душі перелогах – кривава борні борозна.

1-й ведучий. Тим часом, за свідченням очевидців, у студентів та юнкерів почали закінчуватися набої й скінчилися снаряди для гармати. Загони більшовиків почали обходити позиції оборони з лівого флангу – настала небезпека оточення і юнкери зі студентами почали відхід у напрямку Києва. Більшості вдалося відступити на потязі, який їх чекав.

Найтрагічніші моменти бою під Крутами описав його учасник – поручник армії УНР Михайлик: "Мені видно було чорні густі лави матросів, що пішли в наступ. Застрочили скоростріли, рушниці. Видно було, як падали у сніг чорні постаті матросів, але просувалися вони все ближче й ближче, у нас уже було багато поранених і сотня відходила до окопів. Тут були розміщені всі наші сили, які чекали рішучого моменту. А він уже наближався. Густі лави сірих і чорних постатей ішли на весь зріст. З окопів застрочили сорок наших скорострілів і рушниці трьох сотень юнаків та студентського куреня. Падали чорні постаті, за якими йшли нові. Але грізні вістки: "немає набоїв", "псуються скоростріли" – пролетіли окопами. Стріляли один в одного. Обливалися кров'ю багнети. Вдесятеро більше ворогів. Вони й перемогли..."

1-й читець. А де, Україно, твоя буйна юність?

- На станції Крути...
- А де Україно, твоя вічна слава?
- На станції Крути...

Потрапила юність до темної ями,
Похована разом із захисниками...

2-й ведучий. Коли близько 17 години зібрались усі українські підрозділи, з'ясували, що не вистачає однієї чоти студентів, яка стояла найближче до станції: у сум'ятті битви в полон потрапив розвідувальний взвод (близько 30 чоловік). Студенти відступали вже в сутінках, втратили орієнтир і вийшли прямо на станцію Крути, вже зайняту червоногвардійцями. Один з більшовицьких командирів Єгор Попов, щоби якось компенсувати втрати, наказав ліквідувати полонених. За свідченнями очевидців, із 27 студентів спочатку знущалися, а потім розстріляли. Учень 7-го класу Григорій Піпський перед розстрілом почав співати "Ще не вмерла Україна", і всі інші студенти підтримали спів. Після розстрілу місцевим жителям заборонили ховати тіла померлих.

2-й читець. Де ти військо? Уставай до бою!
Шлях на Київ проклада орда!
...Захлинулась кров'ю молодою
України воля молода.

1-й читець. Супроти хижої навали,
Супроти смерті, в стужу й сніг,
Ось тут вони, ось тут стояли.
І всього жменька – триста їх.
Стихали Києва хорали
Його заслін – ці юнаки!
Ось тут вони, ось тут вмирили.
Ось тут. Назавжди! Навіки!

1-й ведучий. 29 січня. Крути. Гімназисти й студенти. Найстаршому 21 рік. Молодшим по 14-16. 100 гайдамаків, що віступили від станції Макашин. По 30 набоїв на кожного. І єдина гармата сотника Семена Ляшенка.

2-й ведучий. А засніженим полем котила багатотисячна ошаліла від крові й перемог зграя балтійських матросів і петербурзьких кримінальників – тих, хто "был ничем" і захотів стати господарем усього світу, хто, спровокований вождями, кинувся роздмухувати світову пожежу революції.

Тут відбувся перший і останній бій юних захисників української незалежності.

2-й читець. Покрила сніг їх кров юнацька,
Червона, наче маків цвіт.
Не встануть більше наші хлопці,
Вже не подивляться на світ.
В серцях людських не вмерли Крути,
Вони проклали у майбутнє шлях,
Щоб гордо майорів навіки
Жовто-блакитний України стяг.

Було їх триста, тільки триста
Героїв – українських соколят.

1-й ведучий. Страшою ціною заплатив Київ за недалекоглядну довірливість українських політиків-соціалістів. 15000 населення столиці було знищено вже в перші два дні більшовицької окупації. Стріляли без попередження – за "буржуйський вигляд", за "косий погляд", просто на звук української мови, не запитуючи про походження чи переконання. Або просто так, як писав очевидець згаданих подій, уродженець Дебальцева Володимир Сосюра:

1-й читець. Вони лежать, навіки молоді,
Славні й веселі, з усміхом щасливим,
Готові чути поклик, як тоді,
Коли на бій ішли з бадьорим співом.

2-й ведучий. Недовго тривав муравйовський кривавий банкет на київських вулицях. На початку березня 1918 року згідно з мирним договором, підписаним у Бресті, українські війська за допомогою Німеччини звільнили Київ.

Після вигнання більшовиків з України близькі та друзі юнаків, загиблих під Крутами, порушили питання про перепоховання. Вже 1 березня 1918 року було створено комітет із розшуку тіл загиблих під Крутами, який очолював учасник бою студент С. Король. 9 березня газета "Нова рада" вмістила такі рядки: "Гурток родичів звертається до всіх батьків і родичів студентів, середньо-шкільників і інших, що входили в склад січового стрілецького куреня і загинули в бою та розстріляні після бою біля Крут і пропонує піднести загальне прохання про розкопку могил, щоб розпізнати і перевезти їх тіла з Крут, а також перепоховати у Києві".

Було заготовлено 200 трун, однак вдалося розшукати лише 27 тіл студентів та гімназистів, яких більшовики розстріляли після бою.

1-й ведучий. ...Коли збирали в снігах їхні останки, не знайшлося жодного нескаліченого тіла. Відрубані руки, голови, відсічені вуха, виколоті очі – так мстилися юнакам більшовицькі гвалтівники за те, що захисники мали в дитячих душах недитяче почуття гідності й прагнення волі. Декілька трупів взагалі не вдалося впізнати – до такої міри їх було понівечено. Одного з неіндифікованих упізнала у Києві його мати за монограмою на сорочці.

2-й ведучий. Трагічна загибель студентського куреня під Крутами стала символом патріотизму й жертвності в боротьбі за незалежну Україну. Вже в березні за рішенням Центральної Ради (від 19 березня 1918 року) було вирішено урочисто перепоховати тіла 27-ми полеглих студентів на високому дніпровському березі, неподалік могили першого українського князя Аскольда...

2-й читець. Сумні батьки й жалобні матері,
Минувши повз Аскольдову могилу,
Мовчазно зрять, як страдницькій порі

Журба вербу вколисує похилу.
Лихі вітри, гойдайте верховіть
Живого свідка бойових крутянців!
Та не турбуйте кореня, не гніть
Святих дерев, що знали новобранців.
Безвусі, юні, вічно молоді,
Ви склали голови за рідний Київ,
Скріпивши крок державницькій ході,
Вписавши подвиг у свободи вияв.

1-й ведучий. Ховали велично... На церемонії виступив голова Української Центральної Ради Михайло Грушевський, який назвав цей вчинок молоді героїчним, а поет Павло Тичина присвятив цій трагічній події вірш "Пам'яті тридцяти":

1-й читець. На Аскольдовій могилі
Поховали їх –
Тридцять мучнів українських,
Славних, молодих...
На Аскольдовій могилі
Український цвіт! –
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ.
На кого посміла знятись
Зрадника рука? –
Квітне сонце, грає вітер
І Дніпро-ріка...
На кого завзявся Каїн?
Боже, покарай! –
Понад все вони любили
Свій коханий край.
Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих. –
На Аскольдовій могилі
Поховали їх.

2-й ведучий. Не багатьом із тих, хто безстрашно зустрів переважаючого ворога під Крутами і заступив йому шлях на Київ, удалося вижити. Один із них – Михайло Лавренко. Пережите він висловив у віршованому спогаді:

2-й читець. У думці – знову тліє – бій у Крутах...
О, неповторний часе золотий!..
Ми всі були зелені ще, як рута,
Але в душі палав огонь святий.
І хоч навколо вир вогню шалено
Стогнав, як грім, і жах смертельний ніс;

Ми не схилили сонячне знамено
І бій важкий не видавив нам сліз.
Ми перед світом свідчили потугу
І довели, ми – лицарські сини,
Хоч не змогли розбити люту хугу,
Та ще раз вчули пахощі весни.
За ту невдачу, що зазнали Крути...
Ні, не дарма пече серця наш гнів,
За ті могили, навіть без хрестів,
Що стогін їх щоночі й досі чути.
Хай виє знов зима поривом лютим...
Та ми – дорогу знаєм до мети:
Лицарство Крут! О, нам вас не забути.
Ваш чуєм зов – невтомно далі йти!

1-й ведучий. Славними рядками в книгу української історії вписано героїчний подвиг юнаків, що полягли за незалежність молоді батьківщини на станції Крути 29 січня 1918 року.

(На екрані демонструється відеоролик, присвячений бою під Крутами, на пісню Сергія Василюка "Ніколи не плач").

2-й ведучий. Відомі такі імена героїв: Андріїв, Микола Васильович Божинський-Божко, Микола Георгійович Ганкевич, В. Гнаткевич, Кирило Головощук, Андрій Дикий, Лука Дмитренко, Павло Іванович Кольченко (прапорщик), Конончук-Борзенко, Микола Лизогуб, Андрій Омельченко (сотник), Григорій Піпський, Олександр Попович, Ізидор Курик, Андрій Соколовський, Іван Сорокевич, Євген Тарнавський, Микола Чижів, Іван Шерстюк, Олександр Шерстюк, Володимир Шульгин, Василь Кирик, Микола Корпан, Євген Тичина.

1-й читець. Спом'янімо в пісні славу Крутів,
Найсвятіше з наших бойовиць!
Крути! Крути! – смолоскип в майбутнє.
Підіймемо наші душі ввиш!
Крути! Крути! Це за Батьківщину
Стати муром, шанцем душ і тіл.
Крути! Крути! Мужньо і єдино
Прямувати в найсвятішу ціль.
Крути! Крути! Час розплати близько.
Вже червоний ворог кари жде.
Крути! Крути! Вічне бойовисько
За майбутній, за світліший день.
Крути! Крути! Мужність і посвята!
Вірність, що міцніша понад смерть.
Крути! Крути! Горда і завзята
Кличе пісня і веде – вперед!

Звучить "Пісня про Крути" (сл. Г. Могильницької, муз. М. Колодочки).

1-й ведучий. Через їхню могилу пролягла Паркова алея. Над їх тілами цокотіли по асфальту каблучки юних панянок і човгали черевики літніх городян. Більшість киян навіть не здогадувались, що ступають по кістках національних героїв...

Навіть мертвих – боялася комуністична влада юних борців за незалежність України: могилу по-бандитському "закатала під асфальт", а пам'ять покрила болотом брехні й наклепів.

2-й ведучий. У радянські часи полегли під Крутами кваліфікувались як зрадники чи просто інформація про ті трагічні події замовчувалась. Після другої світової війни, тут поховали радянських вояків, полеглих під час визволення Києва. З часу подій уперше про увічнення пам'яті студентів згадали в 1990-х роках, коли Народний Рух України встановив тут дерев'яний хрест. Від того часу були плани звести більший, постійний монумент у самих Крутах. Тільки 2000 року архітектор Володимир Павленко серйозно почав займатися проектуванням пам'ятника. 2006 року Меморіал пам'яті героїв Крут на залізничній станції Крути нарешті відкрили за участю Президента Віктора Ющенка.

1-й ведучий. Автор меморіалу Анатолій Гайдамака представив пам'ятник як насипаний пагорб заввишки 7 метрів, на якому встановлено 10-метрову червону колону. Вона має нагадувати про подібні колони Київського університету, звідки були більшість студентів. Біля підніжжя пагорба побудовано капличку, а поруч із пам'ятником викопано озеро у формі хреста. Пам'ятник встановлено біля старого пам'ятного знака, він має форму гранітного хреста з тризубом. Також на ньому розміщено цитату з Євангелія від Йоанна "Найбільша любов – життя покласти за друзів". У 2008 році меморіал доповнили сімома вагонами й відкритою залізничною платформою військового ешалону, які встановлено на рейках з двох сторін. З усіх куточків України ідуть сюди люди, кладуть квіти, вшановують пам'ять юних лицарів, що полягли, захищаючи молоду Українську державу. Поїзди, проходячи мимо, у день загибелі стишують хід і тривожно сигналять...

2-й ведучий. ...Крути і сьогодні дотикають променями гіркотної печалі непересічного громадянина України. Історію створюють люди. І кожне покоління обирає чи то власний тягар непевності, чи смолоскип палаючої Свободи. Вони ж обрали Волю, виявилися свідомішими од більшості своїх ровесників, навіть мудрішими за деяких великодержавних мужів того часу. І заплатили дорого – власним життям. Їх давно оплакали батьки і неціловані наречені. Їх і досі оплакує Україна...

1-й ведучий. Крутська трагедія стала кривавою сторінкою нашої історії і, на жаль, ледь не головним символом Національної революції 1917-1920 років. Тому саме сьогодні нам необхідно було згадати про подвиг героїв Крут. Хай він буде уроком любові до України, утвердженням національної свідомості. Ми повинні їх пам'ятати завжди і виконувати їхній заповіт – розбудовувати державу Україну.

Взоруй же наше молоде покоління, на своїх попередників з-під Крут і завжди у своїх починаннях пам'ятай, що найсвятішим для них було, є і буде Бог і Україна.
(Звучить "Молитва" Лесі Храпливої):

2-й читець. О, Боже наш добрий
З високого неба!
Молитву сьогодні
Заносим до Тебе.
За тих, що боролись
При станції Крути
За нашу Державу
Із ворогом лютим,
Що в битві цій впали
В цю зиму криваву...
Прийми їх до Себе!
Прийми в Свою Славу!
А нам від цих Триста,
О, Боже, благаєм!
Любові дай вчитись
До рідного Краю!

Свято закінчується виконанням гімну України (сл. П. Чубинського, муз. М. Вербицького).

Література про бій під Крутами

Бойко О. Бій під Крутами. Правда і вигадки / О. Бойко // Військо України. – 2008. – № 1. – С. 30-33.

Бритов Д. Бій під Крутами як символ незламності українського духу / Д. Бритов // Народна армія. – 2012. – 3 лютого. – С. 10-11.

Зяцьєв С. "Ці юнаки вкрили себе нев'янучою славою..." / С. Зяцьєв // Українське Слово. – 2016. – 3-9 лютого. – С. 4-5.

Зяцьєв С. "На Аскольдовій могилі поховали їх..." / С. Зяцьєв // Військо України. – 2016. – № 1. – С. 50-52.

Ковальова Г. В. Герої Крут – ніхто не забутий / Г. В. Ковальова // Шкільна бібліотека. – 2009. – № 12. – С. 80-81.

Козинець Н. П. Пам'яті героїв Крут присвячується / Н. П. Козинець // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2013. – № 12. – С. 21-27.

Лопаткова О. Бій під Крутами / О. Лопаткова // Відкритий урок. – 2011. – № 11. – С. 72-73.

Михайлишин Я. Крути : мовою очевидців та причетних / Я. Михайлишин // Українське Слово. – 2015. – 4-10 лютого. – С. 1-2.

Могильницька Г. "Понад Крутами – вічність у сурми сурмить!" / Г. Могильницька // Дивослово. – 2008. – № 1. – С. 25-27.

- Музиченко Я. По інший бік трагедії / Я. Музиченко // Україна молода. – 2012. – 27-28 січня. – С. 7.
- Наливайко В. Подвиг курсантів / В. Наливайко // Україна молода. – 2015. – 30-31 січня. – С. 3.
- Орленко Л. День слави й печалі / Л. Орленко // Відкритий урок. – 2012. – № 11. – С. 29-32.
- Петренко Л. Спомянімо славу Крут / Л. Петренко // Шкільні виховні заходи. – Харків-Тернопіль : Видавництво "Ранок", 2010. – С. 43-55.
- Подобєд А. Крути : символ патріотизму й жертвовності... / А. Подобєд // Історія України. – 2014. – грудень. – С. 25-27.
- Старицька-Черняхівська Л. Пам'яті юнаків-героїв, замордованих під Крутами / Л. Старицька-Черняхівська // Історичний календар 2003. – Київ : Видавництво Україна, 2003. – С. 83-85.
- Степанченко О. "Ми не схилили сонячне знамено..." / О. Степанченко // Дивослово. – 2013. – № 1. – С. 26-28.
- Тютюнник Є. На Аскольдовій могилі поховали їх... / Є. Тютюнник // Урядовий кур'єр. – 2013. – 29 січня. – С. 4.
- Фіщенко-Савицька Н. Нев'янучий вінок пам'яті героїв Крут / Н. Фіщенко-Савицька // Позакласний час. – 2015. – № 12. – С. 16-18.
- Яворський І. Крути : дотик болю / І. Яворський // Літературна Україна. – 2013. – 31 січня. – С. 14.

Електронні ресурси

- Бій під Крутами [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [сайт]. – Текст і графічні дані. – Київ, 2017 – . – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B9_%D0%BF%D1%96%D0%B4_%D0%9A%D1%80%D1%83%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B8 (дата звернення: 3.01.2018). – Назва з екрану.
- Ковальчук М. [Електронний ресурс] // Бій під Крутами : відомі і невідомі сторінки : [сайт]. – Текст і графічні дані. – Б. м., 2014 – . – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/research/2014/01/29/141189/> (дата звернення: 3.01.2018). – Назва з екрану.
- Бій під Крутами [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст і графічні дані. – Б. м., 2016 – . – Режим доступу : <https://myukraine.org.ua/biy-pid-krutamy/> (дата звернення: 3.01.2018). – Назва з екрану.

Тут юнь прекрасна і свята встелила землю в мить єдину ...

Сценарій історично-поетичного вечора-реквієма
до 100-ї річниці з дня пам'яті героїв Крут

Упорядник Наталія Іванівна Фенько

Редактор	С. В. Сичова
Комп'ютерна верстка	О. М. Якубовський
Відповідальна за випуск	М. Г. Максименко

Підписано до друку 04.01.2018. 16 стор. Тираж 3 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олесь Гончара
36039, м. Полтава, вул. Гончара, 25а
<http://libgonchar.org>
E-mail: pobugonchara@ukr.net